

Дивовижний світ українського бароко

- 1. Архітектура бароко. Особливість сакральної української архітектури бароко.
- 2. Образотворче мистецтво:
  - А) сакральний: монументальний, іконопис та іконостаси.
  - Б) світський живопис

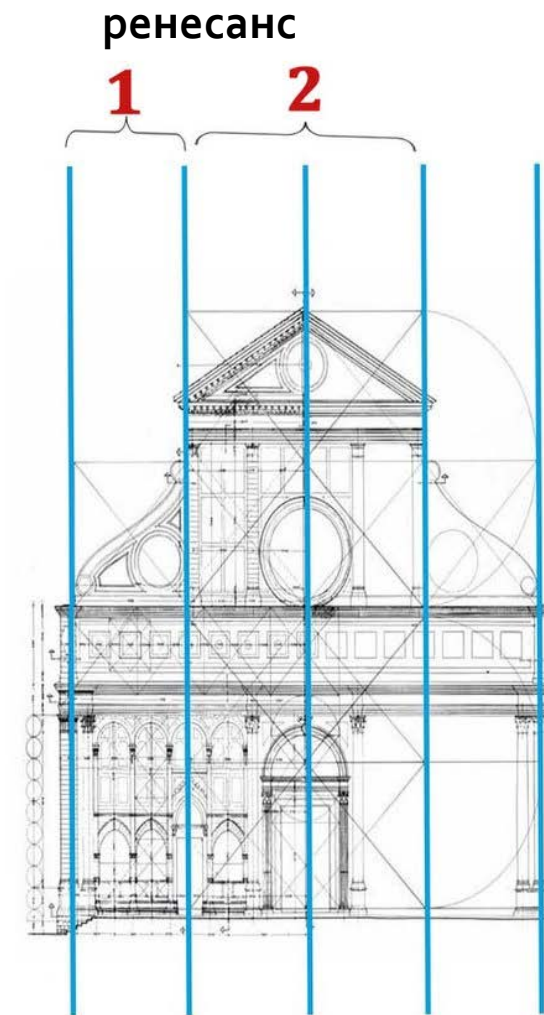
Література

- 1. Історія українського мистецтва. Т.3.
- 2. Історія української культури. Т.3
- 3. Степовик Д. Історія української ікони Х—ХХ століть. Київ: Либідь, 2004. 440 с.
- 4. Асеев Ю.С. Стили в архитектуре Украины. Киев: Будивэльник, 1989. 104 с.

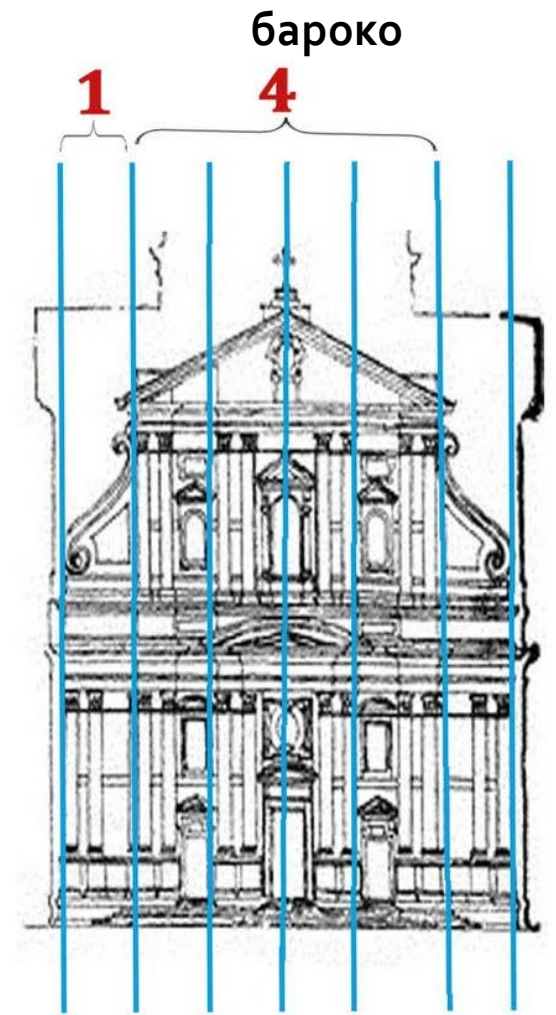
- ✓ Бароко – художній стильовий напрям у мистецтві Європи кінця 14 – 18 ст. Зароджується в Італії, піднесення та популярність припадає на 17 – першу половину 18 ст.ст.
- ✓ Походження терміну - ???:
  - Італ. barocco – примхливий, дивний, схильний до надмірності
  - Португ. perola barroca - перлина неправильної форми
- ✓ Яскраво проявився в архітектурі, живопису, літературі

Архітектура бароко

- ✓ Підкреслена монументальність, урочистість
- ✓ Ускладнення об'ємів та простору, взаємний перетин різних геометричних форм
- ✓ Ефект несподіваності
- ✓ Динамічність
- ✓ Нерівномірний розподіл архітектурних засобів

фасад базиліки Санта-Марія-Новелла
Леон Баттиста Альберті 1456-1470

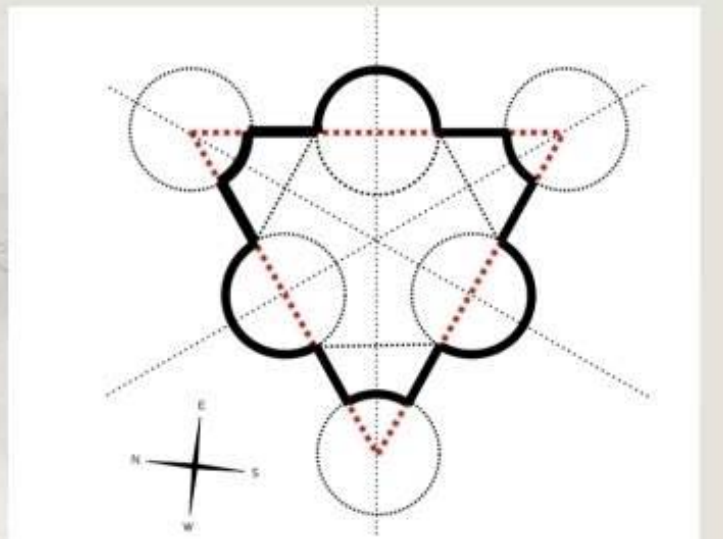
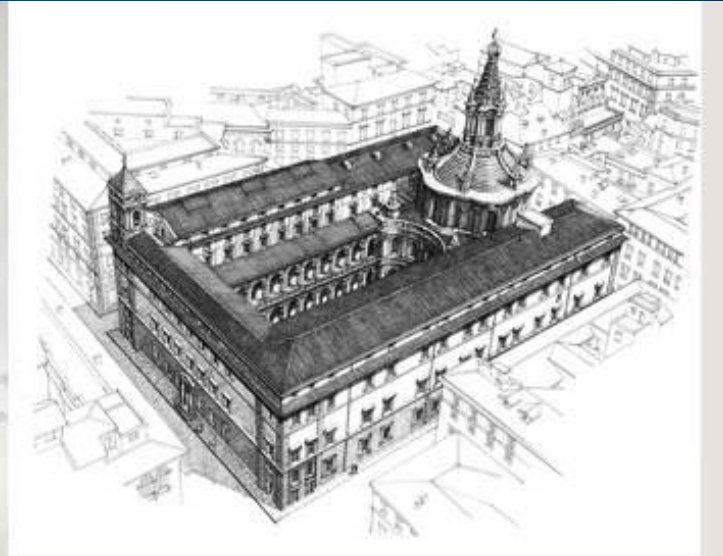
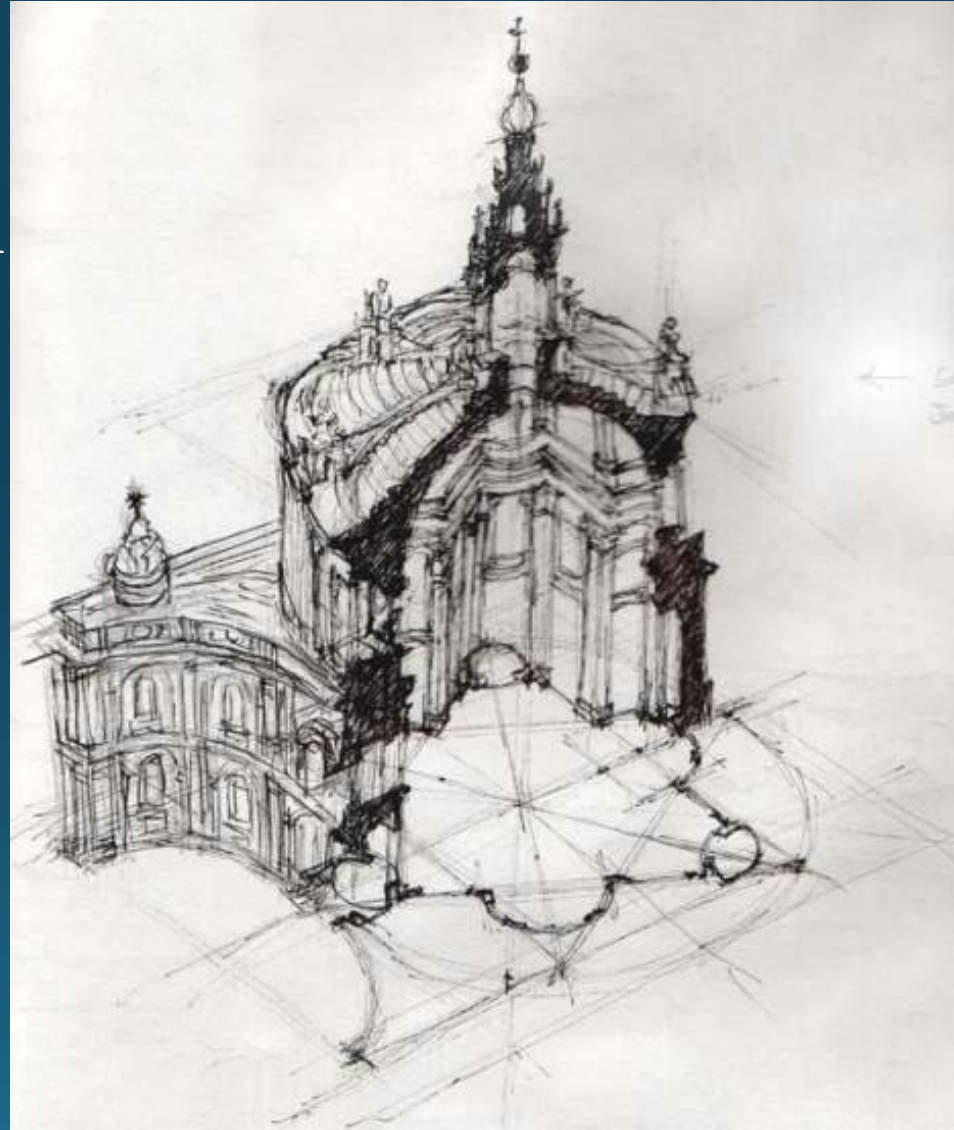
фасад церкви Іль-Джезу
Джакомо да Віньола,
Джакомо делла Порта 1568-1584

✓ Перевага складних криволінійних форм, при визначенні планів та фасадів будов . Наприклад, замість кола – овал, квадрат та прямокутник – трикутники, пентаграми.

Церква

Сант Іво алла Сапієнца,
Рим, 17 ст, архт.Борроміні
У плані фігура схожа
на «зірку Давіда»

- ✓ Чергування вигнутих та випуклих ліній та площин
- ✓ Активне використання скульптурних та архітектурно-декоративних мотивів
- ✓ «Страх порожнечі» – фасад заповнюється великою кількістю деталей, які приховують конструкцію
- ✓ Багата гра світлотіні, кольорових контрастів
- ✓ Немає чіткого розмежування, одна форма переходить в іншу
- ✓ Невідповідність розмірам людини – вікна, портали, двері- набагато більше за людину
- ✓ Насиченість декору фасаду

Сант Іво алла
Сапієнца

- Палаццо Каріньяно,
- Турін, 17 ст.

Площа
св.Петра.

Ансамблева
забудова.

Комплексне
оформлення
вулиці, її
початок та
кінець означені
– площа або
скульптурна
композиція.

Бароко в архітектурі України

Вечерський В.

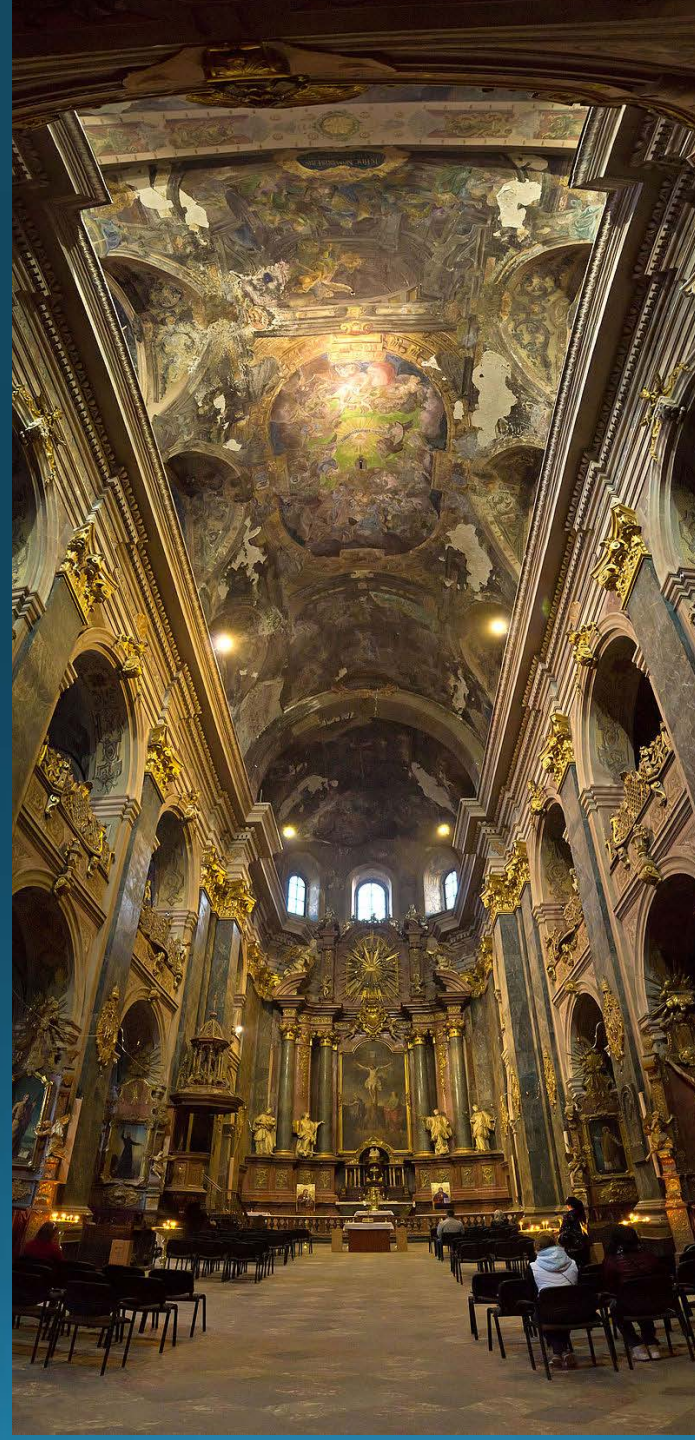
«Національний архітектурний стиль» другої половини 17 – першої половини 18 ст. не вміщується в рамки стилю бароко і водночас уявляється феноменом, за своєю глибинною суттю тотожним архітектурі Ренесансу в країнах Європи. Цей стиль був нічим іншим, як «українським відродженням» і його не слід плутати з «Архітектурою ренесансу в Україні», занесеної сюди з Ломбардії і Польщі архітекторами чужоземцями.

Бароко в архітектурі України

- 1. У формах найближчих до європейських зразків – Західна Україна (почт. 17 ст. єзуїтський костел Петра та Павла)!!! У Європі у храмовому будівництві – єзуїти, католики.
- 2. Поєднання із традиціями сакральної архітектури Русі та ренесансу.

- Православні храми:
  - 1 тип – надання барокових форм давнім храмам Русі
  - 2 тип – будівництво у нових формах, синтез українського типу православного храму та бароко

- Костел Петра та Павла (Єзуїтів)
Львів
(найраніша барокова споруда в Україні, 1610-1630)

www.castles.com.ua

- Домініканський собор, Львів

- Храм святого Юра, Львів

- Домініканський костел
- Тернопіль
- (1749-1779)

- Успенський собор Києво-Печерської Лаври

Особливості українського бароко в архітектурі

- Храм –баштового типу
- Багатоярусні – 3, 5 рядів
- Бані – 3 або 5, грушоподібні, грановані, високий барабан
- Основний будівельний матеріал – випалена цегла, поверхню тинькували, білили або розписували у біло-блакитних тонах
- Вікна півциркульні, вузькі, декоровані складними лиштвами складного і різноманітного малюнку.
- В оформленні фасадів – три, п'ять та більше типів лиштв, згруповані у композиції
- Фігурні віка – хрестоподібні, восьмигранні
- Однакові з усіх боків

Архітектурні типи:

- **1. Муровані храми, що спирались на архітектурні форми Русі:**

- Тринавові, триапсидні, шестистовпні, 3-5-7 баневі, двоярусні притвори фланковані двома вежами

(як у костелах)

- Микільський військовий храм Микільського монастиря (Київ) – збудований коштом І.Мазепи (1690-1696). Знищений більшовиками у 1934 р.

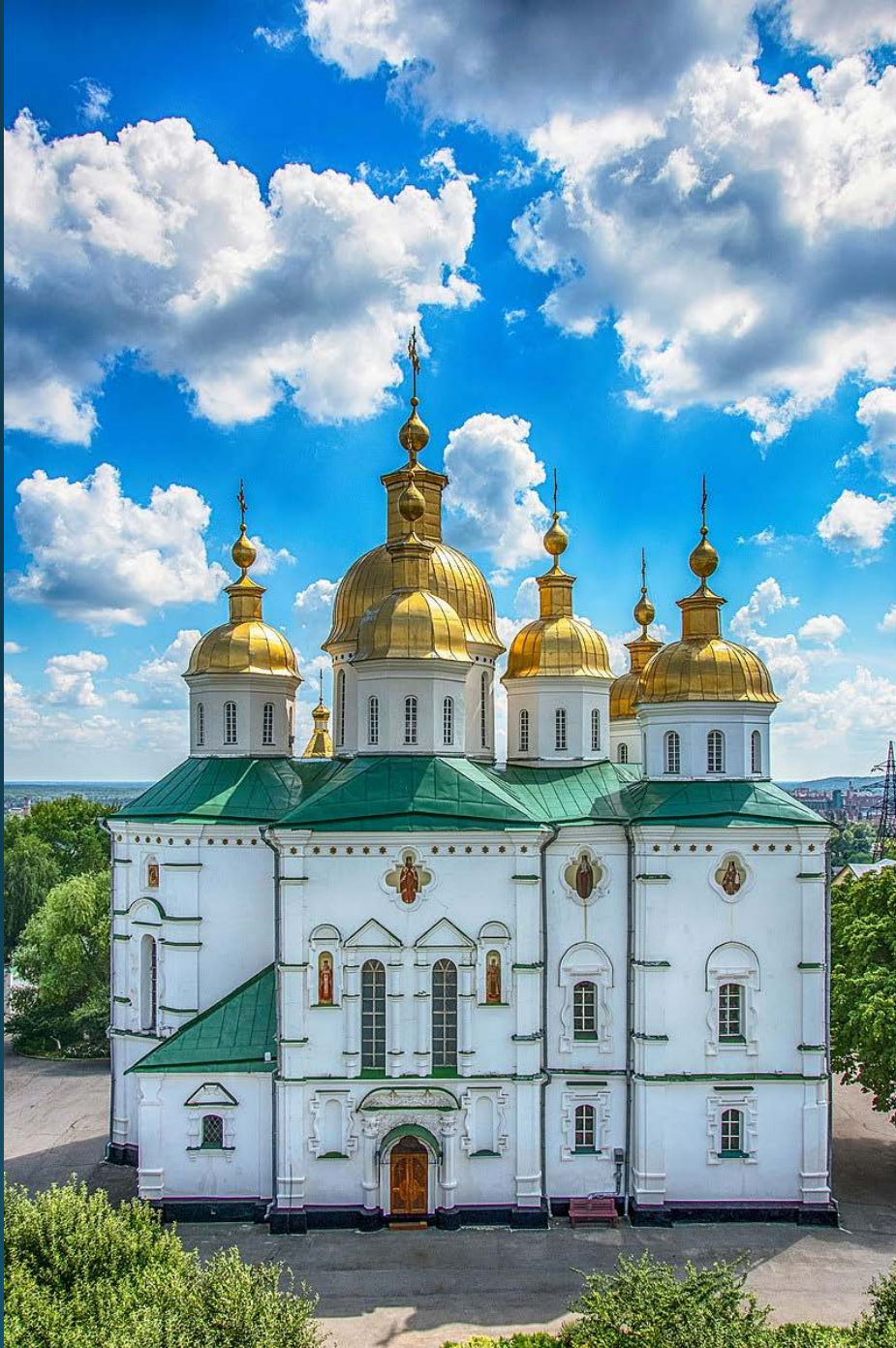
8970. P. Z. - KIEW. LA CATHEDRALE
DE PIERRE ET PAUL

8970. КИЕВЪ. Петропавловскій Соборъ.

- Собор Братського Богоявленського монастиря (Київ)
- 1690-1693
- Знищений більшовиками

- Хрестовоздвиженський собор
Хрестовоздвиженського
монастиря, Полтава
- 1689
- І.Самойлович

- Свято-Успенський собор, Полтава, 1751- 1770

2 тип – звернення до композиційних форм традиційного українського дерев'яного будівництва:

- ✓ Тридільні (одно чи три баневі) – поширений тип
- ✓ Хрещаті центричні (п'ятидільні, одно чи 5 баневі)
- ✓ Дев'ятидільні з різної кількістю верхів (1-9)

Центральний зруб завжди вищий

Зростання висоти храмів

Ускладнення їх форм

- Покровська церква у с. Сулимівка
- 1708
- (перебудована 1905)

ukrmanory.com.ua

- Миколаївська Церква у Глухові (1693-1695)

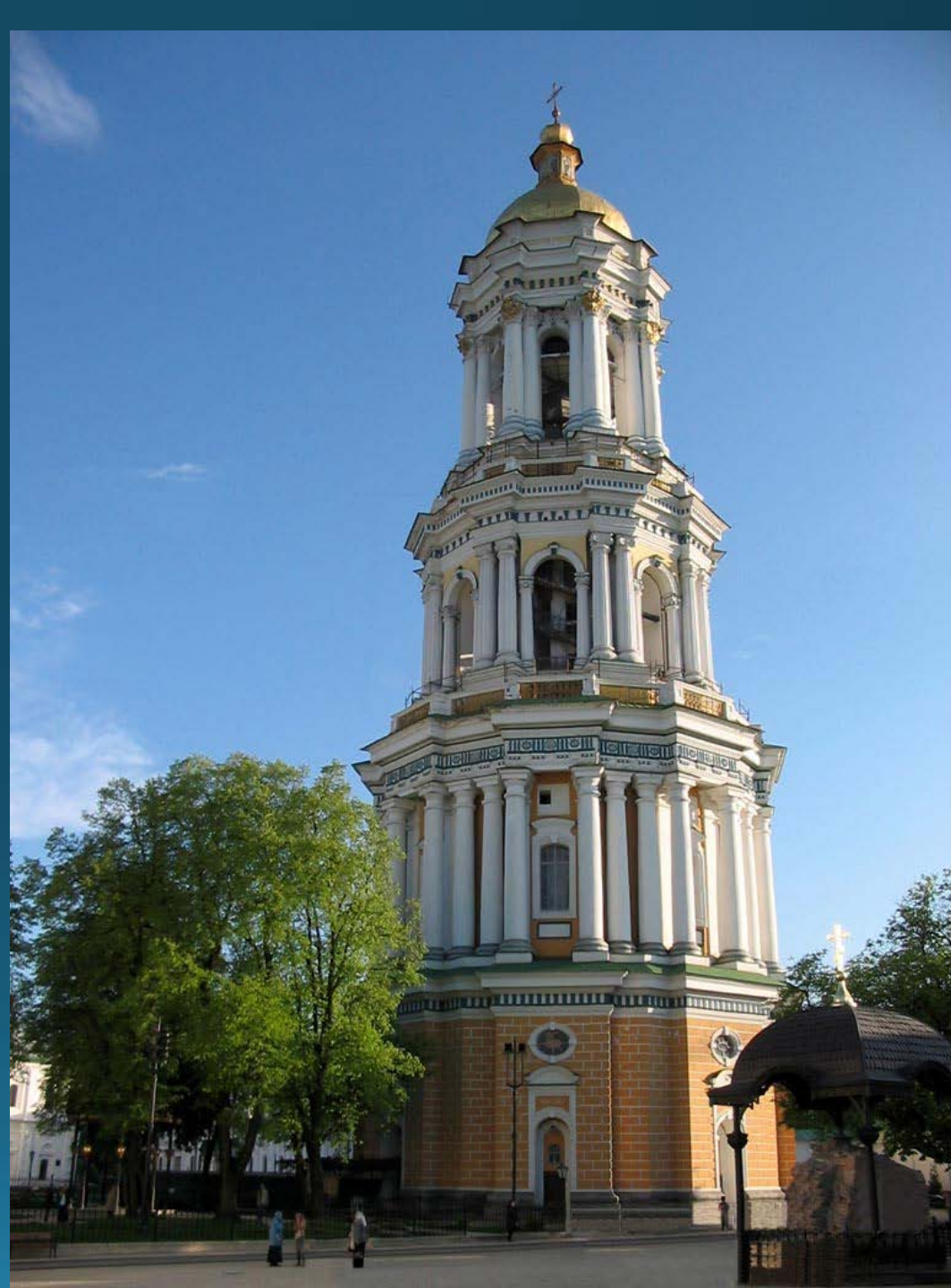

- Покровський собор у Харкові, к. 17ст.
- (єдина збережена споруда від часів ранньої забудови)

- Покровська церква на Подолі

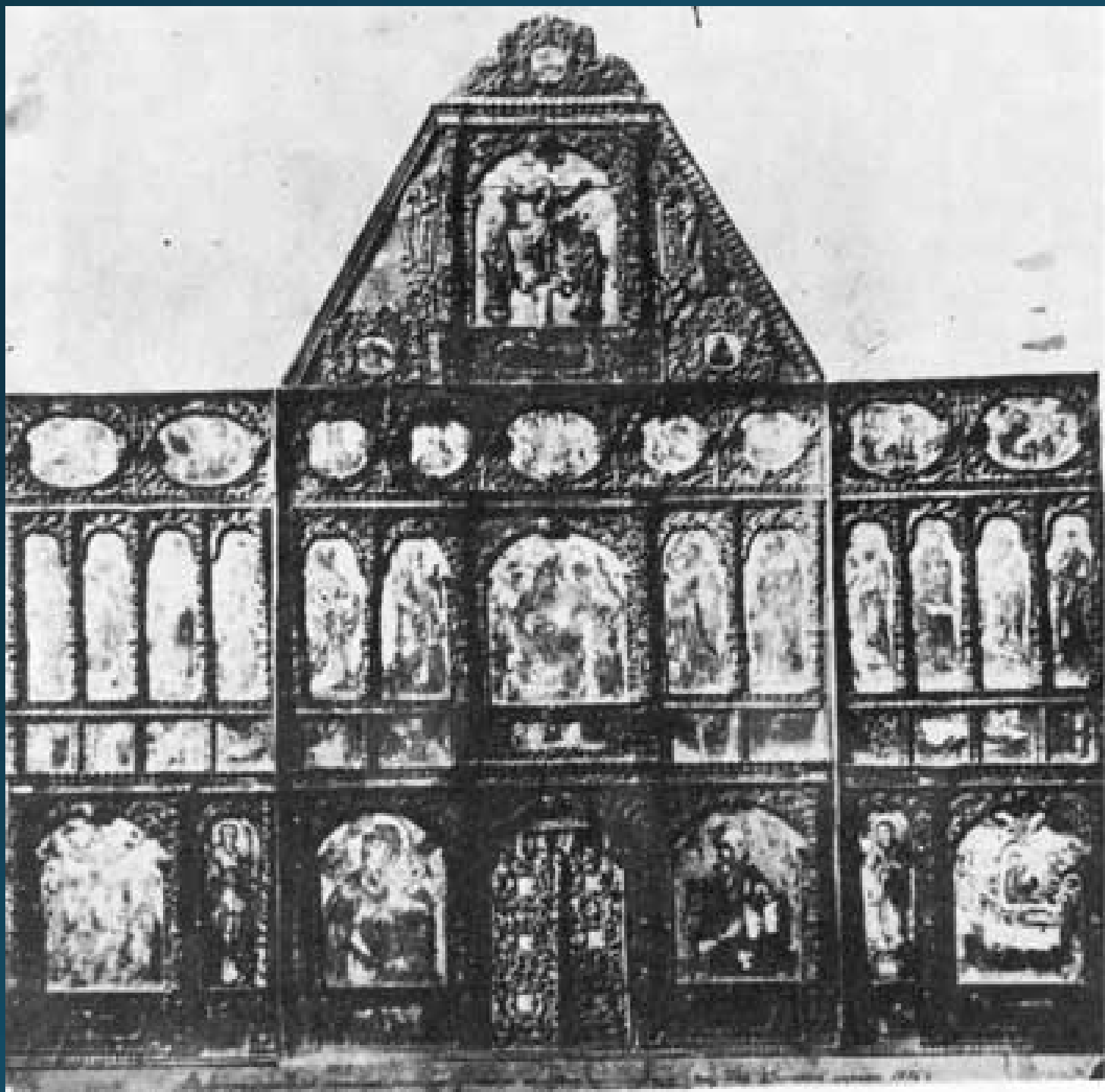
Софійський монастир. Брама Заборовського (1746)
Київ, пров. Георгіївський
30.08.2004

- Будинок чернігівського полковника Я.Лизогуба
- к. 17 ст.

• Іконостаси

- Іконостас Успенської церкви Києво-Печерської лаври (фото С. Таранушенка,

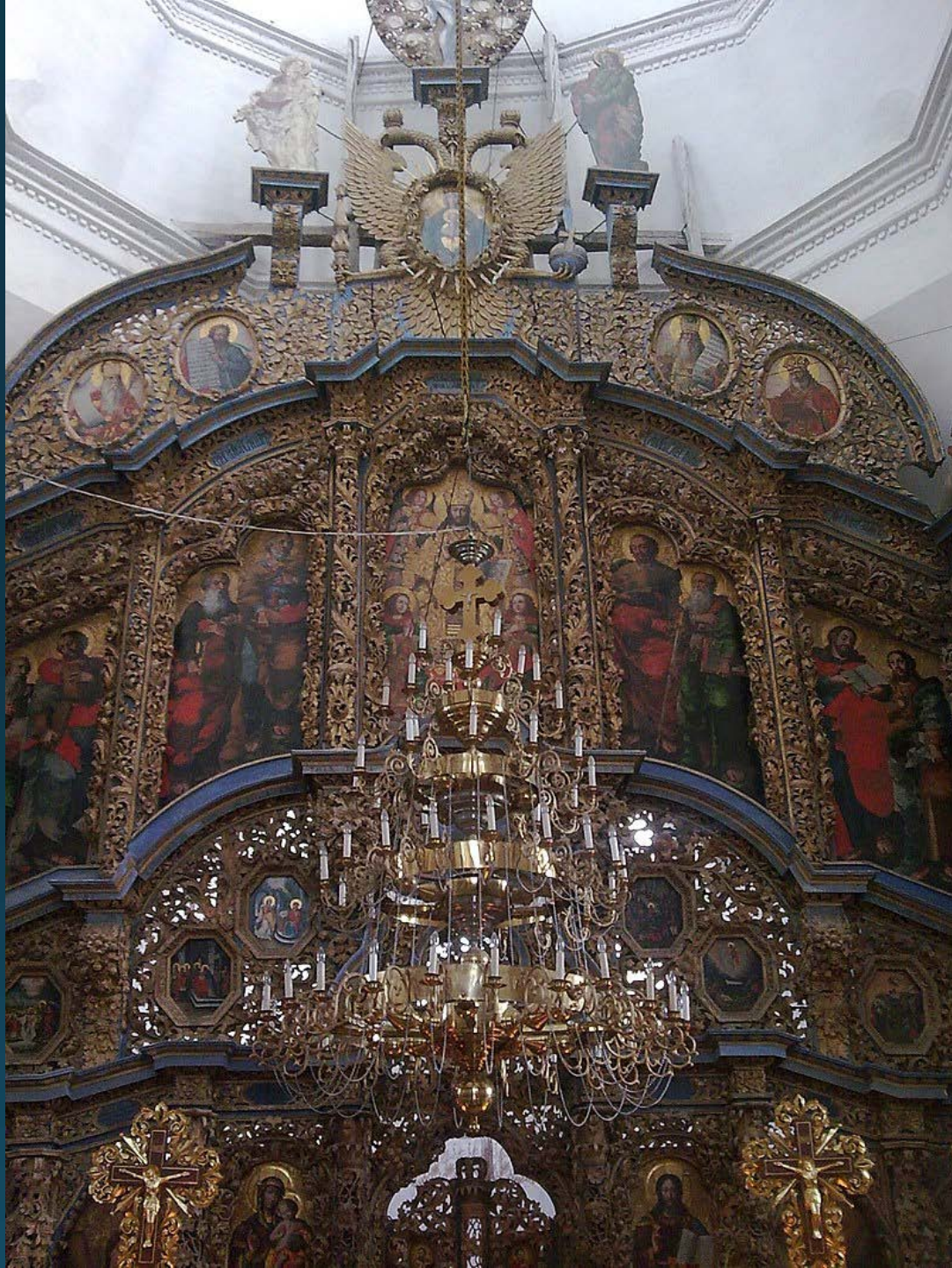

- Иконостас Архангело-Михайловской церкви с. Бездрик, Сумська обл., фото С. Таранушенко, 1927 год
- Виразне архітектурно-скульптурне оформлення риса українських іконостасів

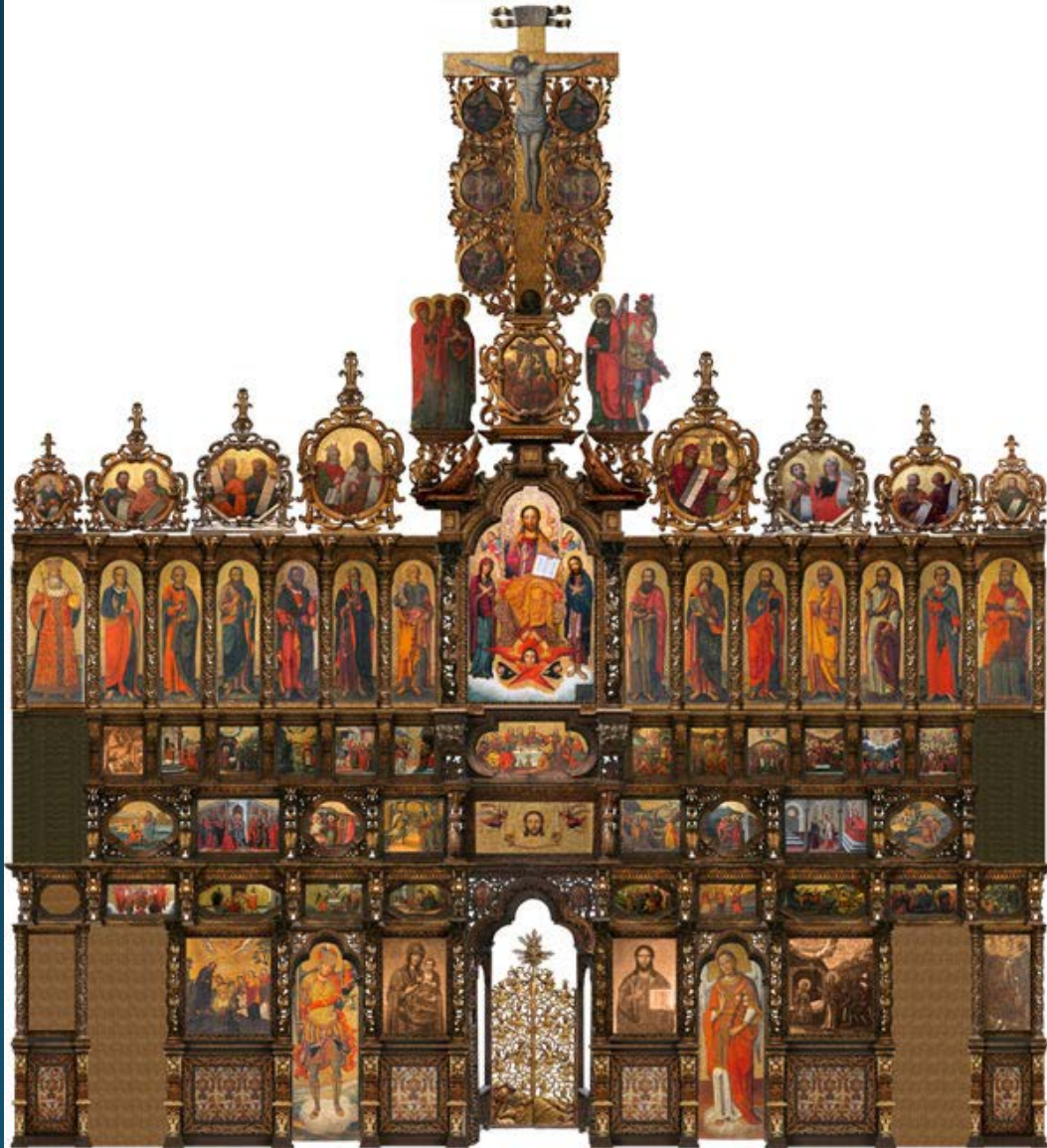
Іконостас Преображенської церкви, Великі Сорочинці

Іконостаси 17-18 ст.:

- Іконостаси 5-7, а у великих храмах 9 і більше рядів.
- +нові сюжети
- Обов'язкова ікона «Нерукотворний Спас»
- «Тайна вечеря» - разом із святами, у подальшому навіть витісняє «Спаса»
- Різьблення глибоке, пишне, золотий колір

ІВАН РУТКОВИЧ
ЖОВКІВСЬКИЙ ІКОНОСТАС
(1697-1699)
реконструкція

Іконографічна основа візантійська + ренесанс + бароко

Ренесанс:

- Симетрична композиція
- Ренесансні орнаменти, декоративність
- Гуманізація образів
- Відчуття простору

Бароко:

- Рух
- Масивність
- Напруга
- контраст

Христос-Восдержатель.
1753 (?). Поділля. Дощка соснова,
левкас, різьблення, ліплення, олія,
сріблення, позолота. 127x73x2.

Христос-лоза виноградна. 1740-і рр.
Волинь. Дошка ялинова, левкас,
гравіювання, темпера, кольорові лаки,
сріблення. 93х65х5. (в обрамленні).

Христос у потирі.
Середина XVIII ст. Київ.
Полотно, олія.
112х195.

- «Я правдива Виноградина, а Отець Мій – Виноградар» (Іоан, 15:1)

Національні особливості барокової ікони України:

- Багато персонажів
- Зближення святих та людей
- Побутові реальні деталі (одяг)
- Відображення молитовного стану, як заохочення до молитви
- Введення образів сучасників, реальних історичних осіб – ідея зближення, досяжності, заохочення до молитви та віри
- Іконо-портрет
- !!! Більш стримане по відношенню до європейського, та більш демократичне - із Москвою

Свята Анна.
1680-1685. Слобожанщина. Дошка
липова, левкас, олія, темпера,
різьблення, позолота. 102x41.

- Ікона Покрови:
- Надзвичайно популярна в Україні, набула характеру національного типу ікони
- Не було стандарту, тому вільне трактування – і в одязі, і в персонажах – гетьмани, старшина та прості люди – ідея спасінні грашників

- "Покров Богородиці" із зображенням у натовпі козацької старшини та їхніх дружин у вбранні часів Гетьманщини - в кунтушах і корабликах. XVIII ст.
- Походить із с. Мала Бугаївка, нині - Васильківського району Київської області. За іншою версією - із Миргорода на Полтавщині.

- Січова ікона "Покров Богородиці" із зображенням останнього кошового Петра Калнишевського, запорозької старшини, судді, писаря та ін. Копія 1836 року з оригінальної січової ікони, про що свідчить напис на звороті: "Копія старовинної ікони, що знаходилася в Запорозькій Січі, а тепер в цілості перебуває у с. Покровському, що колись було Січчю. Написана копія 1836 р. Одеському товариству історії та старожитностей".

Розп'яття з портретом Лесонтія Свічки.
Кінець XVII ст. Полтавщина. Дошка
липова, темпера, олія, різьблення,
позолота. 84x58,5x2.

Святі Володимир, Борис та Гліб.
Кінець XVII ст. Волинь. Дошка
липова, левкас, темпера. олія.
рідьблення, позолота. 101x62x3.

Різдво Христове.

Середина XVIII ст. Полтавщина.

Дошка липова, левкас, темпера, олія,
позолота. 101х67х4,5 (в обрамленні).

Свята Параскева.

1730. Київщина. Дошка липова,
левкас, темпера, олія, різьблення.
96x72x6 (в обрамленні).

Великомучениці Анастасія та Іуліянія.
1740-і рр. Північне Лівобережжя. Дошка
липова, левкас, гравіювання, темпера, олія,
сріблення, позолота. 114x70x2.

- Єдиний портрет Івана Підкови, надрукований у польському журналі XVI століття. До нього підпис: „Був настільки сильним, що ламав не лише підкови, а і таляри. Взявшись за заднє колесо, зупиняв віз, запряжений шістьма кіньми. Дишло ламав об коліно. Взявшись зубами за кадку меду, перекидав її через голову. Взявши у руки ріг вола, пробивав ним ворота”

Знаменитый боярин
Иванъ Ивановичъ
и оубогаго князя Дмитрия

- Леонтій Свічка
- 1688

- Януш Сангушко

DEXTERA DOMINI FECIT VIRTUTEM.

- Ш.Богушович
- «Битва під Калушино»
- 1620

IN PROELIATO AD KLV SZYNVM NVMEROSISSIMO MOSCORVM ET EXTERORVM COLIGATORVM EXER
CITU AVSPICIS SIGISVNDI III POLONORVM ET SVECORVM REGIS, DVCTO ET REGIMINE STANISLAI
ZOLKIEVSKI TITNC PALATINI KYOVIENSIS ET EXERCITVVM REGNI POLONIAE CAMPESTRIS
POST SUPREMI REGNI CANCELLARY ET GENERALIS DVCE ANNO DOMINI MDCXX